

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettua lakia siten, että määräaikaisina voimassa olevien työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevien säännöksiä voimassaoloa jatkettaisiin vuoden 2014 alusta vuoden 2017 loppuun. Tarkoituksena on turvata työterveyshuollon erikoislääkärien koulutuksen taso ja koulutuksen määrällinen riittävyys. Tätä varten valtion varoista maksettaisiin korvaus työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkärien koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin Työterveyslaitokselle, joka vastaisi työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukseen liittyvän korvauk-

sen maksamisesta edelleen yliopistoille, yliopistojen hyväksymille erikoislääkärikoulutusta antaville yksityisille terveyspalvelujen tuottajille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille. Lisäksi Työterveyslaitos rahoittaisi korvauksella työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta Työterveyslaitoksella. Sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus tarkastaa korvausta saaneiden toimintaa korvausten oikeellisuuden valvomiseksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2017.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1 Nykytila	3
1.1 Yleistä	3
1.2 Terveystieteiden mukainen korvaus	3
1.3 Työterveyslääkäritilanne	4
1.4 Työterveyshuollon erikoislääkärien koulutus	5
1.5 Muutoslain ja rahoituslain vaikutukset	6
2 EHDOTETUT MUUTOKSET	7
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET	8
4 ASIAN VALMISTELU	8
YKSITYSKOHTAISET PERUSTELUT	9
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT	9
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	10
3 VOIMAANTULO	10
LAKIEHDOTUS	11
Laki työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta	11

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Yleistä

Työurien pidentäminen ja työkyvyn tukeminen on kirjattu keskeisiksi tavoitteiksi pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa ja työterveyshuollolla on merkittävä rooli näiden tavoitteiden toteuttamisessa. Työterveyshuollolla tulee olla koulutettu ja ammattitaitoinen henkilöstö tähän tehtävään. Viiden yliopiston ja Työterveyslaitoksen omat työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen resurssit ovat riittämättömät tarvittavan erikoislääkärikoulutuksen toteuttamiseksi. Erillisrahoituksen avulla on viime vuosina pystytty tuottamaan maahamme se minimimäärä työterveyshuollon erikoislääkäreitä, jota yhteiskunnassa on tarvittu. Lisääntynyt paine työvoiman riittävyyden turvaamiseksi, työurien pidentämiseksi, ennenaikaisen eläköitymisen estämiseksi ja työkyvyn ylläpitämiseksi edellyttää nyt välittömiä toimia työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen edelleen kehittämiseksi. Koska yliopistot eivät itse pysty osoittamaan riittäviä resursseja erikoislääkärikoulutukseen, hyviä tuloksia tuottanutta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta tulisi jatkaa.

Työnantaja on työterveyshuoltolain (1383/2001) 4 §:n mukaan velvollinen järjestämään työterveyshuoltopalvelut työntekijöille. Työnantaja voi hankkia palvelut terveyskeskuksesta tai yksityiseltä palveluntuottajalta tai järjestää palvelut itse. Yliopistojen hyväksymiä työterveyshuollon erikoistumiskoulutusta antavia palveluntuottajia voivat olla terveyskeskusten lisäksi yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) tarkoittamat palvelujen tuottajat, jäljempänä *yksityiset terveyspalvelujen tuottajat*, ja työterveyshuoltolain 7 §:n 2 kohdassa tarkoitetut palvelujen tuottajat, joita ovat työnantajien omat tai yhteiset työterveysasemat, jäljempänä *työnantajan ylläpitämät työterveysasemat*.

Työterveyshuollolla on keskeinen merkitys työpaikkojen psyykkisten ja fyysisten vaarojen kartoittamisessa sekä työsuojelun ja työhyvinvoinnin kehittämisessä. Työterveyshuolto on avainasemassa pyrittäessä huoleh-

timaan työikäisen väestön terveyden ja työkyvyn säilyttämisestä sekä vaikuttamaan työurien pidentämiseen. Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta (19/2012) ja laki työterveyshuoltolain muuttamisesta (20/2012) määrittelevät työterveyshuollolle selkeät tehtävät työntekijän jäljellä olevan työkyvyn arvioimisessa sekä työssä jatkamisen mahdollisuuksien selvittämisessä. Työterveyshuollossa toimivien koulutus ja monipuolinen kokemus ovat tärkeitä näihin haasteisiin vastattaessa. Erityisesti on syytä korostaa työterveyshuollon moniammatillisen yhteistyön ja perusteellisten työpaikkaselvitysten merkitystä hyvän työterveyshuollon toteuttamisessa. Työterveyshuollon tulee tuntea työpaikan olosuhteet, johtamisjärjestelmät ja yhteistyötahot, jotta se voi vaikuttaa työpaikan olosuhteisiin ja työhyvinvointiin niin, että tulokset näkyvät työturvallisuuden ja työilmapiirin paranemisena, sairauspoissaolojen vähentymisenä ja eläkkeelle siirtymisiän nousuna.

Kunnallisen työterveyshuollon rakenneuudoksen seurauksena työterveyshuoltopalveluissa on tapahtunut siirtymistä terveyskeskuksista kunnallisiin liikelaitoksiin ja osakeyhtiöihin, mikä osaltaan heijastuu lääkärityövoiman jakautumiseen. Vuonna 2010 Suomen Lääkäriliiton Lääkärien työolot ja terveys -tutkimuksen mukaan työterveyshuollossa toimivista lääkäreistä 30 prosenttia toimi julkisella ja 70 prosenttia yksityisellä sektorilla. Myös työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkäreiden palvelu jakautuu yksityisen ja julkisen sektorin toimipaikkoihin samassa suhteessa. Kuntasektorilla tapahtuva palvelu kuuluu julkisen puolen koulutuskorvauksen piiriin terveydenhuoltolain (1236/2010) mukaisesti, mutta yksityissektorin palveluntuottaja ei saa korvausta koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin terveydenhuoltolain nojalla.

1.2 Terveydenhuoltolain mukainen korvaus

Terveydenhuoltolain mukaan sairaanhoitopiirien kuntayhtymille, kuntien ja kuntayhtymien terveyskeskuksille ja muille lääkäri-

ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksiin ja yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitukseen oikeutetuista palvelujen tuottajista annetussa asetuksessa (1364/2011) säädetyille terveydenhuollon toimintayksiköille suoritetaan valtion varoista korvaus lääkärin tai hammaslääkärin koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Vuonna 2012 korvaus lääketieteen lisensiaatin ja hammaslääketieteen lisensiaatin tutkinnosta oli yliopistolliselle sairaalalle 64 700 euroa. Sama korvaus eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta suoritetaan erikoislääkärin ja erikoishammaslääkärin tutkinnosta. Jos koulutusta annetaan muualla kuin yliopistollisessa keskussairaalassa, korvaus on 1 380 euroa kuukaudessa kustakin erikoistuvasta.

Sairaanhoitopiirien kuntayhtymille sekä kuntien ja kuntayhtymien terveyskeskuksille suoritetaan korvaus terveyskeskuksissa ja yliopistosairaaloissa tai muissa sairaaloissa myös työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkärin koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin terveydenhuoltolain 60 §:n nojalla kuukausikorvaukseen perustuen.

1.3 Työterveyslääkäritilanne

Hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1484/2001) mukaan työterveyshuollossa päätoimisesti toimivan laillistetun lääkärin tulee olla työterveyshuollon erikoislääkäri. Päätoimiseksi katsotaan henkilö, joka työskentelee työterveyshuollon tehtävissä keskimäärin 20 tuntia tai enemmän viikossa. Sosiaali- ja terveysministeriön tulee seurata ja arvioida työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden käytön ja koulutuksen toteutumista.

Suomen Lääkäriliiton tilastojen mukaan vuonna 2010 päätoimisista työterveyshuollossa toimivista lääkäreistä 53 prosenttia oli työterveyshuollon erikoislääkäreitä. Osuus oli sama niin julkisella kuin yksityiselläkin sektorilla. Työterveyslaitoksen Työterveyshuolto Suomessa 2010 katsauksen mukaan huhtikuussa 2011 terveyskeskusten päätoimisista työterveyslääkäreistä 51 prosenttia oli

työterveyshuollon erikoislääkäreitä, kunnallisissa työterveyshuollon liikelaitoksissa ja osakeyhtiöissä 66 prosenttia, työnantajien yhteisillä asemilla 62 prosenttia, lääkärikeskuksissa 56 prosenttia ja työnantajien omien työterveysasemien päätoimisista lääkäreistä 76 prosenttia. Vuonna 2005 terveyskeskusten päätoimisista työterveyslääkäreistä 28 prosenttia oli työterveyshuollon erikoislääkäreitä, vastaavan luvun ollessa lääkärikeskuksissa 34 prosenttia ja yritysten omilla työterveysasemilla 47 prosenttia. Erikoislääkärien suhteellinen osuus on näin ollen merkittävästi kasvanut erillisrahoituksen aikana. Lähes joka toiselta päätoimiselta työterveyslääkäriltä puuttuu kuitenkin edelleen työterveyshuollon erikoislääkärin tutkinto, joten erikoislääkärin koulutuksen tarve on tulevaisuudessakin huomattava.

Työterveyslääkärin tehtävissä toimii edelleen myös pitkään alalla toimineita työterveyslääkäreitä, joilla ei ole suoritettuna työterveyshuollon erikoislääkäritutkintoa, mutta jotka ovat säilyttäneet sen pätevyyden, joka heillä on ollut nykyisen työterveyshuoltolain tullessa voimaan vuoden 2002 alussa. Heidän osuutensa vähenee kuitenkin koko ajan eläköitymistä seurauksena.

Vuoden 2012 alussa työikäisiä työterveyshuollon erikoislääkäreitä oli yhteensä 796. Työikäisten työterveyshuollon erikoislääkäreiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2007 yhteensä 161 lääkärillä. Kuitenkin ikäkauman perusteella kymmenen vuoden kuluessa erikoislääkäreistä 274 (36 prosenttia) saavuttaa eläkeiän ja sitä seuraavien kymmenen vuoden kuluessa eläköitymässä on 344 työterveyshuollon erikoislääkäreitä. Vuoden 2011 lopussa alle 45-vuotiaita työterveyshuollon erikoislääkäreitä oli 134.

Vuoden 2010 Työterveyshuolto Suomessa -kyselyn mukaan työterveyshuollossa oli lähes 2 200 lääkärin tointa tai työ tehtiin ammatinharjoittajana tai ostopalvelusopimukseen perustuen. Päätoimisesti näitä toimia hoiti 1 600 eri lääkäreitä, joista työterveyshuollon erikoislääkäreitä oli noin puolet ja työterveyshuoltoon erikoistuvia lääkäreitä noin 20 prosenttia. Näin ollen lähes 500 työterveyshuollossa toimivista lääkäreistä oli muita kuin työterveyshuollon erikoislääkäreitä tai työterveyshuoltoon erikoistuvia lääkäreitä.

Lääkäreistä 60 prosenttia oli naisia. Joka kolmas työterveyshuollossa toimivista lääkäreistä toimi päätoimissaan osa-aikaisena, julkisella sektorilla joka viides ja yksityisellä sektorilla 41 prosenttia. Heidän keskimääräinen viikkotyöaikansa oli noin 27 tuntia.

Työterveyshuollon erikoislääkäreiden ja muiden työterveyshuollossa toimivien lääkäreiden runsas eläköityminen ja poistuminen työelämästä on huolestuttavaa työvoiman riittävyyden kannalta. Lisäksi ammattikunnan naisistuminen ja osa-aikatyön yleistyminen lisää koulutustarvetta. Työelämän asian tuntijatarpeiden tyydyttäminen edellyttää jatkossakin vähintään 50 työterveyshuollon erikoislääkäritutkinnon suorittamista vuosittain ainakin seuraavien kahden kymmenen vuoden aikana.

1.4 Työterveyshuollon erikoislääkärien koulutus

Yliopistoissa työterveyshuoltoon erikoistumaan ilmoittautuneita lääkäreitä (opintoiikeus) oli vuoden 2012 lopulla yhteensä 718. Koulutukseen hakeutuvien määrä on näin ollen ollut riittävä lähivuosien koulutustarpeisiin nähden, edellyttäen, että koulutuksen toteuttamiseen on jatkossakin käytettävissä erillishoidoksen turvaamat riittävät resurssit. Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun asetuksen (501/1978) 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan Työterveyslaitos kehittää ja antaa toimialaansa kuluvaan jatko-, täydennys- ja erikoistumiskoulutusta. Tämän säännöksen perusteella Työterveyslaitos on jo pitkään antanut koulutusta, joka on osa työterveyshuollon erikoistumiskoulutusta. Yliopistot vastaavat työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta sekä ohjaavat, koordinoivat ja myös tuottavat sitä. Yliopistot hyväksyvät erikoistumiseen sopivan koulutuksen myös Työterveyslaitoksen tuottamana. Osana työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusohjelmaa työterveyshuoltoon erikoistuvalla lääkärillä edellytetään 6 kuukauden palvelua Työterveyslaitoksessa. Palvelu on verrattavissa muiden erikoisalojen yliopistosairaalapalveluun. Erikoistuvien määrän kasvettua nykyiselle koulutustarpeen tasolle oli työterveyslaitosjaksolle pääsy ennen muutos- ja rahoituslain rahoitustukea

vaikeutunut merkittävästi ja siten hidastanut erikoislääkäreiden valmistumista. Erillishoidoksella lisättyjen erikoistumistoimien avulla työterveyslaitosjaksjon jonotilanne on saatu hyvin hallintaan useimmilla yliopistopaikkakunnilla. Työterveyslaitoksen erikoistumistoimien ylläpitäminen nykyisellä korotetulla tasolla on välttämätöntä valmistuvien työterveyshuollon erikoislääkäreiden tavoiteltavan määrän turvaamiseksi.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusohjelman keskeinen osa on 24 kuukauden mittainen työterveyshuoltojakso, joka suoritetaan työskennellen työterveyslääkärinä kouluttajalääkäriin ohjauksessa yliopiston hyväksymässä työterveyshuollon koulutuspaikassa. Työterveysaseman, jossa voidaan suorittaa erikoistumiskoulutusta, tulee solmia yliopiston kanssa koulutuspaikkasopimus ja käyttää koulutustoimintaan yliopiston hyväksymää kouluttajaa. Kouluttaja vastaa koulutusedellytysten ylläpitämisestä toimipaikassaan ja ohjaa erikoistuvan henkilökohtaisen opintosuunnitelman toteutumista yliopistollisen koulutussuunnitelman mukaisesti ja osallistuu arviointiin. Kouluttajalääkäreitä tuetaan tehtävässään yliopistojen järjestämällä kouluttajalääkärikoulutuksella, jossa kouluttaja kehittää taitojaan erikoistuvan ohjaamisessa ja oppimisen tukemisessa. Yliopistot edellyttävät koulutussuunnitelman mukaisesti, että kouluttaja varaa aikaa erikoistuvan ohjaukseen kaksi tuntia viikossa. Lisäksi koulutuspaikkana toimivan yliopiston hyväksymän yksityisen työterveyspalvelujen tuottajan ja työnantajan ylläpitämän työterveysaseman tulee järjestää erikoistuvalla lääkärillä toimipaikkakoulutusta vähintään 160 tuntia kahden vuoden aikana, mikä vastaa noin kahta tuntia viikossa. Koulutus on osa erikoistuvan lääkärin työtä. Toimipaikkakoulutuksen tulee olla suunnitelmallista ja erikoislääkärikoulutuksen tavoitteita palvelevaa.

Yliopistot ovat yhteistyössä Työterveyslaitoksen ja muiden koulutuspaikkojen kanssa määritelleet työterveyshuollon koulutuksen ydinsisällöt ja suunnitelleet erikoistuvan lääkärin kannalta joustavampia koulutuskokonaisuuksia koulutuksen määrän ja laadun lisäämiseksi. Lisääntynyt koulutustarve, Työterveyslaitoksen koulutusvirkojen vähyys ja työterveyshuollon koulutuksen sisällön ja

laadun kehittämisvaatimukset, erikoistuvien lääkäreiden opetus ja ohjaus, koulutuksen ja koulutuspaikkojen koordinaatio sekä erikoistuvien lääkäreiden ja heidän ohjaajiensa tukipalvelujen järjestäminen edellyttävät vähintään nykyisen suuruista rahoitusta ja henkilöresursseja yliopistoissa ja Työterveyslaitoksessa.

Yliopistojen työterveyshuollon opetuksen voimavarat ovat niukat. Itä-Suomen yliopistossa on maan ainoa kokoaikainen vakituinen professori. Turun yliopistossa on lahjoitusvaroin perustettu määräaikainen kokoaikainen professori. Helsingin, Tampereen ja Oulun yliopistoissa on osa-aikainen (20—50 prosenttia) työterveyshuollon professori. Jatkossa professuurien hoito-osuuksien lisääminen on välttämätöntä alan koulutuksen kehittämiseksi työterveyshuollon muuttuvien painopisteiden mukaisesti. Kesäkuun alussa 2012 voimaan tulleet sairausvakuutuslain ja työterveyslain muutokset korostavat työterveysyhteistyötä sekä työterveyshuollon laajaa koordinaatiroolia työurien pidentämiseen tähtäävissä työkyvyn tuen käytännön menettelyissä. Tämä edellyttää työterveysnäkökulman sekä toiminta- ja työkyvyn arvioinnin opetuksen merkittävää laajentamista myös muiden lääkäreiden ja muiden terveydenhuollon ammattilaisten koulutuksessa, mikä vaatii opetuksen voimavarojen ja verkottumisen lisäämistä.

1.5 Muutoslain ja rahoituslain vaikutukset

Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettua lakia muutettiin väliaikaisesti vuonna 2005, jäljempänä *muutoslaki*, ja uudelleen vuonna 2009, jäljempänä *rahoituslaki*. Lakimuutokset ovat olleet voimassa 1 päivästä tammikuuta 2005 alkaen 31 päivään joulukuuta 2013. Muutosten tarkoituksena on ollut tukea työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta. Työterveyshuollon erikoislääkäritutkintojen määrä on erillisrahoituksen aikana lisääntynyt niin, että nykytilanteessa valmistuu vuosittain noin 20 erikoislääkärinä enemmän kuin 2000-luvun alussa. Viimeisen kolmen vuoden keskiarvo on ollut 47 tutkintoa vuodessa.

Rahoituksen avulla on voitu lisätä Työterveyslaitokselle erikoistumistoimia ja koulutavien lääkäreiden toimia siten, että noin 50 erikoistuvaa lääkärinä vuodessa voi suorittaa vaadittavan työterveyslaitosjakson. Muutoslaki ja rahoituslaki ovat myös mahdollistaneet useita toimenpiteitä, joilla vaikutetaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen laatuun. Yliopistoilla on nyt ollut entistä paremmat mahdollisuudet kehittää koulutusta yhteistyössä Työterveyslaitoksen ja koulutuspaikkojen kanssa. Yliopistoihin on perustettu viisi kliinisen opettajan määräaikaista virkaa. Työterveyshuollon virtuaaliyliopiston toiminta, joka mahdollistaa verkkovälitteisen oppimisen työterveyshuollon keskeisistä koulutussisällöistä, on vakiintunut. Virtuaaliyliopistoa voitaisiin jatkossa hyödyntää soveltuvien osin myös muiden työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksessa. Rahoituksella on saatu Työterveyslaitokselle kolme kouluttavan erikoislääkärin tointa. Työterveyslaitosjakson suorittamiseksi on Työterveyslaitokselle voitu perustaa uusia erikoistuvan lääkärin toimia, vuodesta 2008 on ollut käytössä 11 ylimääräistä tointa. Yksityisen sektorin ja työnantajien ylläpitämien työterveysasemien koulutuspaikoille maksetaan korvauksia erikoistuvien lääkäreiden koulutuskustannuksista. Muutoslain ja rahoituslain rahoituksella toteutetut koulutuksen laadun kehittämistoimet, kuten kouluttajien koulutus ja virtuaaliyliopiston kehittäminen, ovat lisänneet laajalaaisesti työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen laatua kaikilla työterveyshuollon koulutuspaikoilla, myös terveyskeskuksissa. Kunnalliset koulutuspaikat, jotka ovat terveydenhuoltolain mukaisen korvauksen piirissä, ovat hyötäneet muutoslain ja rahoituslain muun muassa pakollisten työterveyslaitospalvelujaksojen saatavuuden parantamisena sekä osallistumalla määrärahasta kustannettuun kouluttajalääkärien koulutukseen ja virtuaaliyliopiston toimintoihin. Muutoslaki ja rahoituslaki ovat luoneet edellytykset systemaattiseen koulutuksen laadun parantamiseen. Koska työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus toteutuu merkittävältä osalta koulutustyöterveysasemilla, on kentän kouluttajien toteuttaman ohjauksen laatuun panostaminen ollut välttämätöntä. Rahoitus on

mahdollistanut yliopistojen ja Työterveyslaitoksen yhteistyönä systemaattisen kouluttajakoulutuksen järjestelmän rakentamisen, jota edelleen jatkuvasti kehitetään. Rahoituksen turvin on laadittu kouluttajalääkäreille kattava opas suunnitelmalliseen ohjaamiseen. Uusi opetussuunnitelmaa tarkemmin ohjeistava osaamis pohjainen lokikirja tukee työterveyshuollon erikoislääkäreiden osaamisen kehittämistä työterveyshuollon valtakunnallisten linjausten suunnassa. Koulutuksen tasalaatuisuuden näkökulmasta on myös muutoslain ja rahoituslain mahdollistama virtuaaliyliopisto tuonut valtakunnallisesti tasapuolisesti tarjolle työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutukselle tärkeitä oppimismateriaaleja ja kursseja, joiden tarjonta muuten jäisi vaihtelevaksi.

Vuonna 2008 eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle annetussa sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä muutoslain vaikutuksista (MINS 1/2008 vp) todettiin muuan muassa, että kuntien terveyskeskuksilla on pulaa työterveyshuollon erikoislääkäreistä ja työterveyshuoltoon erikoistuvista lääkäreistä. Vuonna 2005 vain 33 prosentilla 239 terveyskeskuksesta oli käytössään työterveyshuollon erikoislääkäri.

Vuonna 2010 terveyskeskusten työterveysyksiköiden määrä oli pudonnut 92:een ja niistä 40 prosentilla oli työterveyshuollon erikoislääkäri. Kunnallisen työterveyshuollon rakennemuutoksen seurauksena terveyskeskusten työterveyshuollon piirissä oli vuonna 2010 enää 280 000 henkilöasiakasta, kun niitä vuonna 2004 oli yli 600 000. Palveluja korvanneissa 25 kunnallisessa työterveyshuollon liikelaitoksessa tai osakeyhtiössä oli yhteensä 400 000 henkilöasiakasta ja niissä kaikissa oli työterveyshuollon erikoislääkäri. Lisätyn työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutuksen ei arvioida suoraan vähentäneen lääkäreiden saatavuutta terveyskeskuksiin. Viime vuodet terveyskeskuslääkäreiden vaje on pysynyt valtakunnallisesti noin 6 prosentissa ja siinä on huomattavaa paikkakuntakohtaista ja alueellista vaihtelua.

Jos muutoslain ja rahoituslain mukaista rahoitusta ei olisi, Työterveyslaitoksen pysyviä erikoistumispaikkoja olisi liian vähän ja yliopistojen kouluttajavoimavaroissa olisi merkittävää vajausta. Myös työterveyshuollon

erikoistumiskoulutusta antavat yksityiset terveyspalvelujen tuottajat ja työnantajan ylläpitämät työterveysasemat, jotka eivät muutoin saisi korvausta antamastaan koulutuksesta, tarvitsevat valtion rahoitusta antamansa työterveyshuollon erikoistumiskoulutuksen kustannuksiin.

2 Ehdotetut muutokset

Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että nyt määräaikaisena voimassa olevien työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutuksen rahoitusta koskevien säännösten voimassaoloa jatkettaisiin 31 päivään joulukuuta 2017. Sosiaali- ja terveysministeriössä ja opetus- ja kulttuuriministeriössä on meillä erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärinkoulutuksen ohjauksen uudistuksen valmistelu. Työryhmän raportin on tarkoitus valmistua 31. joulukuuta 2013. Työryhmä ottaa kantaa myös erikoislääkärinkoulutuksen rahoitukseen, minkä vuoksi lain voimassa oloa ehdotetaan jatkettavaksi määräaikaisesti.

Valtion varoista maksettaisiin vuosittain määrärahaa Työterveyslaitokselle ja Työterveyslaitos puolestaan maksaisi saamastaan määrärahasta korvauksen yliopistoille, koulutusta antaville yksityisille terveyspalvelujen tuottajille ja työnantajan ylläpitämillä työterveysasemille puolivuositain tehtävän hakeuksen mukaisesti. Koulutusta antava palvelujen tuottaja maksaisi Työterveyslaitokselta saadusta korvauksesta kouluttajalle työterveyshuoltoon erikoistuvan lääkärin ohjauksesta. Lisäksi Työterveyslaitos voisi käyttää korvausta Työterveyslaitoksella tapahtuvaan ja muuhun yliopistojen hyväksymään työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkäreiden koulutuksen kustannuksiin. Työterveyslaitos voisi käyttää korvauksen muun muassa koulutuspaikkojen lisäämiseen. Korvausta voitaisiin myös käyttää yliopistojen kliinisten opettajien/yliopisto-opettajien palkkakustannuksiin sekä muuhun koulutuksen kehittämiseen ja näin ulottaa tarvittava koulutuksen laadun parantaminen laajasti työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutuksen kaikille alueille ja koulutuspaikoille.

3 Esityksen vaikutukset

Korvaukset työterveyshuollon erikoislääkäreiden koulutuksesta maksettaisiin valtion talousarvion momentilta 33.70.51 Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin. Määräraha sisältyy valtiontalouden kehyksiin 2014-2017. Esitys ei lisää kustannuksia nykyisestä. Esityksen mahdollistama työterveyshuollon erikoislääkäritutkintojen lisääminen ja työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kehittäminen tukisivat osaltaan tavoitetta työntekijöiden terveyden ja työkyvyn ylläpitämiseksi, työurien pitenemiseksi ja eläkeiän nostamiseksi vähintään 2–3 vuodella nykyisestä.

Esitys tukisi yliopistojen työterveyshuollon erikoistumiskoulutuksen kehittämisen jatkamista, koska yliopistot saisivat korvausta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta antavan klinisen opettajien ja yliopisto-opettajien palkkaus- sekä muihin työterveyshuollon koulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Kullakin yliopistolla olisi käytössä yksi klinisen opettajan virka. Myös Työterveyslaitos jatkaisi työterveyshuollon erikoistumiskoulutuksen kehittämistä yhdessä yliopistojen kanssa. Työterveyshuollon erikoislääkäreiden kouluttamisen kehittäminen puolestaan edistäisi työterveyshuollon toteutumista hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti. Esitys vaikuttaisi työterveyshuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen siten, että työterveyshuollon palveluja olisi saatavilla alueellisesti tasapuolisesti. Esitys tukisi työterveyshuollon palvelujen laadun ja vaikuttavuuden myönteistä kehitystä, kun yksityiset palvelujen tuottajat ja työnantajien ylläpitämät työterveysasemat saisivat myös jatkossa korvauksen työterveyshuoltoon erikoistuvien

lääkäreiden ohjauksesta aiheutuvista kustannuksista.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Työterveyslaitoksen kanssa. Asiaa on käsitelty työterveyshuollon neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina Työterveyslaitos, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Kuntaliitto, Kansaneläkelaitos, Elinkeinoelämän keskusliitto, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK, Suomen Työterveyslääkäriyhdistys ry, Suomen Työterveyshoitajaliitto ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Akava ry ja Suomen yrittäjät. Työterveyshuollon neuvottelukunta on puoltanut esitystä ja todennut, että työterveyshuollon erikoislääkäreiden koulutuksen rahoitus pitäisi jatkossa taata pysyvin järjestelyin.

Esityksestä on pyydetty lausunnot muun muassa Helsingin, Itä-Suomen, Oulun, Tampereen ja Turun yliopistoilta, Suomen Kuntaliitolta ja Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriltä. Lausunnoissa on pääosin puollettu työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevien säännöksiä voimassaolon jatkamista.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2014 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

3 a §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 3 a §, jossa säädettäisiin valtion varoista Työterveyslaitokselle maksettavasta määrärahasta. Pykälän 1 momentin mukaan Työterveyslaitokselle suoritettaisiin valtion talousarvion rajoissa valtion varoista laskennallinen perustein määrärahaa niihin kustannuksiin, jotka aiheutuvat yliopiston hyväksymän koulutusohjelman mukaisesta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan koulutustoiminnan kustannuksiin suoritettavan määrärahan suuruus perustuisi tutkintojen lukumäärään, joka lasketaan kolmen edellisen vuoden tutkintojen lukumäärän keskiarvon mukaisesti. Momentin asiasisältö säilyisi ennallaan, vain määrärahan suuruuden laskemista koskevaa sanamuotoa selkiytettäisiin. Tutkinto-kohtaisen korvauksen suuruudesta säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ne tahot, joiden antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin määrärahasta voidaan maksaa korvausta. Työterveyslaitos voisi maksaa määrärahasta korvausta yliopistoille, yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuille palvelujen tuottajille (yksityiset terveyspalvelujen tuottajat) ja työterveyshuoltolain 7 §:n 2 kohdassa tarkoitetuille palvelujen tuottajille (työnantajan ylläpitämät terveysasemat) niiden antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksista. Korvauksen saajat voivat hakea muutosta Työterveyslaitoksen antamaan rahoituspäätökseen hallintolain (434/2003) mukaisesti. Työterveyslaitos voisi käyttää määrärahaa Työterveyslaitoksen itse antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi valtuussäännös, jonka mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään määrärahan kohdentamisesta 3 momentissa mainittujen tahojen kesken sekä niistä perusteista ja menettelytavoista, joilla korvausten suorittamisesta yksityisille palvelujen tuotta-

jille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille päätetään.

3 b §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 3 b §, jossa säädettäisiin siitä, miten Työterveyslaitos voi käyttää 3 a §:n perusteella saamansa määrärahan ja hakemusmenettelystä sekä selvitysten antamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan Työterveyslaitos maksaisi 3 a §:n perusteella saamastaan määrärahasta korvausta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta antavalle yksityiselle terveyspalvelujen tuottajalle sekä työnantajan ylläpitämille työterveysasemille. Yksityisellä terveyspalvelujen tuottajalla tarkoitettaisiin yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa tarkoitettuja palvelujen tuottajia ja työnantajan ylläpitämällä työterveysasemalla tarkoitettaisiin työterveysasemaa, jossa työnantaja itse tai yhdessä toisten työnantajien kanssa järjestää työterveyshuoltopalveluja työterveyshuoltolain 7 §:n 2 kohdan mukaisesti. Ehdotetun säännöksen mukaan Työterveyslaitos maksaisi korvauksen puolivuositain koulutusta antavalle palvelujen tuottajalle hakemuksen perusteella. Koulutusta antava palvelujen tuottaja maksaisi Työterveyslaitokselta saadusta korvauksesta kouluttajalle työterveyshuoltoon erikoistuvan lääkärin ohjauksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin hakemusmenettelystä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos 1 momentissa tarkoitettu yksityinen terveyspalvelujen tuottaja olisi oikeutettu saamaan antamastaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta korvausta terveydenhuoltolain perusteella, ei tällaiselle yksityiselle terveyspalvelujen tuottajalle maksettaisi korvausta ehdotetun lain perusteella. Säännöksen tarkoituksena olisi estää päällekkäisten korvausten maksaminen tilanteessa, jossa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutusta antava yksityinen terveyspalvelujen tuottaja on jokin lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen korvauksiin ja yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitukseen oikeutetuista palvelujen tuottajista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (1364/2011) 1 §:ssä mainittu taho. Näitä tahoja ovat Fim-

lab Laboratoriot Oy, Invalidiliitto ry:n ylläpitämä Invalidiliiton Käpylän kuntoutuskeskus, Sairaala Orton Oy, Suomen aivotutkimus- ja kuntoutussäätiön ylläpitämä Suomen aivotutkimus- ja kuntoutuskeskus Neuron, Suomen Punaisen Ristin ylläpitämä SPR Veripalvelu, TAYS Sydänkeskus Oy sekä Tekonivelsairaala Coxa Oy.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yliopistojen, yksityisten terveystalvelujen tuottajien sekä työnantajien ylläpitämien työterveysasemien velvollisuudesta antaa vuosittain Työterveyslaitokselle selvitys 3 a §:n 3 momentin nojalla saamansa korvauksen käytöstä. Lisäksi momentissa ehdotetaan säädettäväksi Työterveyslaitoksen velvollisuudesta antaa vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle selvitys 3 a §:n nojalla saamiensa varojen käytöstä ja Työterveyslaitoksen omaan toimintaan ohjattujen varojen käytöstä. Työterveyslaitoksella olisi myös velvollisuus antaa sosiaali- ja terveysministeriölle yhteenvedot yliopistojen, yksityisten terveystalvelujen tuottajien sekä työnantajien ylläpitämien työterveysasemien saamien korvausten käytöstä. Lisäksi Työterveyslaitoksen tulisi antaa ministeriölle selvitys työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutuksesta eli siitä, miten työterveyshuollon erikoislääkärinkoulutus on vuosittain kehittynyt. Momenttiin sisältyy sosiaali- ja terveysministeriön asetuksenantovaltuus, jonka nojalla säädettäisiin niistä menettelytavoista, joilla momentissa tarkoitetut selvitykset annettaisiin.

Pykälän 4 momentin mukaan korvausten oikeellisuuden valvomiseksi sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi oikeus tarkastaa Työterveyslaitoksen ja korvausta saaneiden toimintaa ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus

tarkastaa korvausta saaneiden toimintaa. Tarkastusta varten sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus tarkistaa korvausta saaneiden yliopistojen, yksityisten terveystalvelujen tuottajien ja työnantajien ylläpitämien terveysasemien kirjanpitoa siltä osin kuin on tarpeellista tarkistaa korvausten maksamisen oikeellisuutta. Säännös mahdollistaisi syntyvien kustannusten tehokkaan valvonnan. Tätä tehtävää varten sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä sekä korvaukselta käyttöönsä välttämättömät tiedot, selvitykset, asiakirjat ja muu aineisto. Tiedonsaantioikeus koskee tältä osin myös tietoja liiketäi ammattisalaisuudesta.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella on tarkoitus säätää tarkemmin tutkintokohtaisesta korvauksesta ja määrärahan kohdentamisesta sekä perusteista ja menettelytavoista, joilla korvauksia suoritetaan. Lisäksi asetuksella säädettäisiin hakemusmenettelystä ja selvitysten antamisesta.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2017.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettuun lakiin (159/1978) väliaikaisesti uusi 3 a ja 3 b § seuraavasti:

3 a §

Työterveyslaitokselle suoritetaan valtion talousarvion rajoissa valtion varoista laskennallisin perustein määrärahaa kustannuksiin, jotka aiheutuvat yliopiston hyväksymän koulutusohjelman mukaisesta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta.

Määrärahan suuruus on kolmen edellisen vuoden tutkintojen lukumäärän keskiarvo kerrottuna tutkintokohtaisella korvauksella, jonka suuruudesta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Työterveyslaitos voi maksaa määrärahasta korvausta yliopistoille, yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) 2 §:n 2 momentissa tarkoitetuille palveluiden tuottajille (*yksityiset terveyspalvelujen tuottajat*) ja työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 2 kohdassa tarkoitetuille palvelujen tuottajille (*työnantajan ylläpitämät terveysasemat*) niiden antaman työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksista. Lisäksi Työterveyslaitos voi käyttää määrärahaa itse antamansa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään:

- 1) määrärahan kohdentamisesta;
- 2) perusteista ja menettelytavoista, joilla korvausten suorittamisesta yksityisille terveyspalvelujen tuottajille ja työnantajan ylläpitämille työterveysasemille päätetään.

3 b §

Jos yliopisto käyttää työterveyshuollon erikoislääkärikoulutukseen yksityistä terveys-

palvelujen tuottajaa tai työnantajan ylläpitämää työterveysasemaa, Työterveyslaitos voi maksaa 3 a §:ssä tarkoitettua määrärahasta korvausta yksityiselle terveyspalvelujen tuottajalle tai työnantajan ylläpitämälle työterveysasemalle puolivuositain koulutuksen antajan hakemuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan säännökset hakemusmenettelystä.

Jos yksityinen terveyspalvelujen tuottaja on oikeutettu saamaan antamastaan työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta korvausta terveydenhuoltolain (1326/2010) perusteella, sille ei makseta korvausta tämän lain perusteella.

Korvauksen saajien on annettava vuosittain Työterveyslaitokselle selvitys 3 a §:n 3 momentin nojalla saamiensa korvausten käytöstä. Työterveyslaitoksen tulee antaa vuosittain sosiaali- ja terveysministeriölle selvitys 3 a §:n 1 momentin nojalla saamansa määrärahan käytöstä, 3 a §:n 1 momentin nojalla laitoksen omaan toimintaan ohjattujen varojen käytöstä, työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta sekä yhteenveto yliopistojen, yksityisten terveyspalvelujen tuottajien ja työnantajien ylläpitämien työterveysasemien saamien korvausten käytöstä. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella annetaan säännökset selvitysten antamiseen liittyvästä menettelystä.

Korvausten oikeellisuuden valvomiseksi sosiaali- ja terveysministeriöllä on oikeus tarkastaa Työterveyslaitoksen ja korvausta saaneiden toimintaa ja Työterveyslaitoksella on oikeus tarkastaa korvausta saaneiden toi-

mintaa. Tarkastusta varten sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Työterveyslaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä korvauksetta käyttöönsä välttämättömät tiedot, asiakirjat ja muu aineisto.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2017.

Helsingissä 16 päivänä syyskuuta 2013

Pääministeri

JYRKI KATAINEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Paula Risikko*